

KAJ NAM JE PRINESLA GLASBENA SEZONA 1964/65? Mesto, kakršno je Ljubljana, ki s svojim številom prebivalcev pač sodi med manjša mesta, združuje pa v svojem naročju vsa prizadevanja celotnega (čeprav majhnega) naroda, teži s svojim glasbenim potencialom k čim večjemu številu javnih glasbenih manifestacij. To in pa dejstvo, da z estetsko vzgojo naše mladine (seveda še bolj odraslih) že dlje časa nekaj ni v redu — razpravljanje o kulturno-umetniški razgledanosti povprečnega absolventa naših visokih šol bi bilo na tem mestu seveda kaj jalov posel — postavljata vestnega zasledovalca vseh teh prireditvev pred zelo težko nalogo: poslušati veliko koncertov ali javnih radijskih oddaj. Ker pač ti entuziasti ne zmorejo zasesti vseh praznih sedežev na prav vseh prireditvah v našem mestu, vsa nastopajoča glasbena telesa pa še nimajo dovolj številne stalne publike, gre mnogo dobrih prireditvev tako rekoč mimo našega kulturnega odziva. Naj se takoj v začetku omejim na tisti del prireditvev, ki me poklicno najbolj zanimajo: na simfonično in komorno glasbo. Zato v svojem razmišljanju ne bom upošteval številnih nastopov glasbenih šol, pevskih društev in drugih amaterskih prizadevanj, ki pestrijo in dopolnjujejo *glasbeno podobo našega mesta*.

Koncerti Slovenske filharmonije (z orkestrom in zborom), prav tako zbora in orkestra RTV Ljubljana, kakor prireditve v okviru koncertne direkcije Slovenije, sestavljajo jedro in obenem levji del vseh pomembnejših prireditvev v Ljubljani. Prišel bi jim še koncerte Collegium musicum, ki že leta sistematično predstavlja prizadevanja na področju sodobne glasbe po vsem svetu, delovanje skupine Pro musica viva in dejavnost koncertnega biroja Društva slovenskih glasbenih umetnikov. Čeprav je republiški sekretariat za kulturo in prosveto dal spodbudo za načrtnejše in koordinirano programiranje glasbenih prireditvev tako v pogledu programske politike kakor tudi glede terminskega usklajanja, nam ta prepotrebna organizacijska enotnost še ni povsem uspela. Zlepa namreč ne bomo našli tako majhnega kulturnega okolja s toliko različnimi prireditelji in organizatorji glasbenih manifestacij. To pa neverjetno drobi še tista, že tako ne ravno številna prizadevanja med organizatorji glasbenega življenja.

Z glasbenimi prireditvami lahko dosežemo navidezen blišč (z velikimi tujimi imeni), lahko pa včasih kljub skromnejšemu videzu bistveno pripomoremo, da naše mesto ne ostane na ravni povprečne provincialnosti, kar bi mu bilo glede na njegovo velikost sicer pripisati. Če naj velja Ljubljana za mesto z bogato glasbeno tradicijo (saj se le redkokatero mesto na svetu lahko ponaša, da ima filharmonijo že od leta 1702), predvsem pa za center nekega naroda z lastno kulturo in umetnostjo, potem bi morale biti prireditve ene in druge vrste vsaj v približnem ravnovesju. To pa, žal, ni tako. Ne samo, da snobistično težimo za tujimi imeni, celo mnogi naši poustvarjalci segajo po standardnem, v bistvu nezanimivem ponavljanju preizkušenih del. Tako lahko na koncertih poslušamo zvečine repertoar, ki je danes malodane ves dostopen povprečnemu zbiralecu plošč. Tu pa se pričinja pravi provincializem. Manjka nam namreč hotenega programiranja takšnih del, ki bi dala v nekaj letih prerez skozi ustvarjanje našega časa, in obenem ponavljanja najuspešnejših in najzanimivejših umetnin preteklih dob. Ob krstnih izvedbah domačih del naj bi tako ustvarili zares zanimiv program, ki naj nas ne bi potisnil v sivo nezainteresiranost večnega ponavljanja bolj ali manj posrečenih interpretacij istih simfonij, koncertov in sonat. Napredek tehnike in kulturnejši standard

bo tako ali tako pripeljal do tega, da bodo stalni obiskovalci koncertov in kulturno razgledani ljudje imeli lastne diskoteke s standardnim repertoarjem iz klasike in romantike (naj dodam, da kljub razmeroma skromni prodaji gramofonskih plošč pri nas že sedaj izbira na tem področju prekaša programe naših javnih glasbenih prireditelj). Zato bi bilo nujno, da bi standardni program oblikovali tako, da bi težili k čim popolnejšim izvedbam z zanimivimi izvajalci, a le v tolikšni meri, da bo ostalo ob njem še vedno dovolj prostora za novitete in ključna dela našega časa.

Naj nekaj seštevkok skuša pokazati, kaj je ljubitelj glasbe lahko poslušal v letošnji sezoni. *Slovenska filharmonija*, ki je s šestdesetimi koncertnimi nastopi (všteta so seveda vsa gostovanja), glavni oblikovalec okusa naše publike, je sicer na videz obdržala ravnotežje med deli 20. stoletja in tradicijo. Vendar, če upoštevamo, da so bili kar trije večeri posvečeni velikim oratorijskim stvaritvam klasike in predklasiike (Bach — *Hohe Messe*, Haendel — *Belsazar*, Haydn — *Letni časi*), odštejemo pa koncert v sodelovanju s skupino *Pro musica viva*, ki je prinesel kar šest sodobnih novitet, bi bilo to razmerje kaj klavrno. Statistika, ki bi upoštevala minutažo del, pa bi najbrž katastrofalno prikazala našo pretirano skrb, da ne bi pozabili na velike umetnine naše glasbene preteklosti. Ostaja še vedno praksa, ki na videz zadošča naši lastni kulturi s tem, da programiramo čim krajše uvodne točke z deli domačih skladateljev. Zato bi pohvalil prizadevanja *RTV Ljubljana*, ki je na treh koncertih svojega orkestra izvedla kar šest domačih del (hkrati pa je tudi njihov zborovski koncert prinašal predvsem domače skladbe), medtem ko je Slovenska filharmonija na svojih abonmajskih in izvenabonmajskih koncertih (okoli 25 prireditelj) izvajala le šestnajst slovenskih del in tri dela drugih jugoslovanskih skladateljev. Tudi glede krstnih izvedb prednjači RTV Ljubljana: za svoj slavnostni koncert ob dvajseti obletnici osvoboditve je naročila kar štiri izvirna domača dela (Škerl — *Piccola suite*, Lipovšek — *Druga rapsodija za violino in orkester*, Šivic — *Zaklinjanja*, Srebotnjak — *Ekstaza smrti*), pri tem pa je obudila še Osterčev *Koncert za orkester*. Filharmonija je letos krstila le dvoje del (Srebotnjak — *Kraška suita* in Štuhec — *Diferenciacije*). Ali je tega kriva nezainteresiranost naših avtorjev, ki ne čutijo nobene organske povezanosti z našim centralnim simfoničnim orkestrom, ali pa so dirigenti in umetniško vodstvo raje ponavljali že preizkušena dela (kar vsekakor sodi v kulturno akcijo, ki naj skuša z leti ustvariti vrsto del, ki bi se jih zavedalo naše kulturno občinstvo in jih sprejelo v svojo kulturno last!). Tako smo slišali že večkrat izvajane skladbe (Švara — *Sinfonia in modo istriano*, Lipovšek — *Tretja suita za godala*, Bravničar — *Tretja simfonija*, Krek — *Sonatina za godala*, Škerjanc — *Koncert za fagot*, Osterc — *Religioso*), pa tudi taka, ki si skušajo utreti pot v stalni repertoar (Osterc — *Druga suita*, Škerl — *Koncert za klarinet*, Leskovic — *Etuda*, Stibilj — *Impresije*, Petrić — *Simfonične mutacije*, Božič — *Improvizacije*, Stibilj — *Verz*, Merkuš — *Eno besedo*). Prištejmo še skromno informacijo o drugih jugoslovanskih ustvarjalcih (Bergamo — *Musica concertante*, Kirigin — *Pet skladb za godala*, Kelemen — *Transfiguracije za klavir in orkester*), ki pa jih navadno posredujejo gostujoči orkestri iz Zagreba in Beograda. Površnemu bralcu, ki bi se mu zdelo, da je bilo naših del na sporedih koncertov pač dovolj, naj postrežem s podatkom, da kar na devetih pomembnejših simfoničnih koncertih Slovenske filharmonije ni bilo na sporedu nobene jugoslovanske skladbe! Pa tudi na ostalih se delež, izražen v minutaži,

pokaže v kar najskromnejši luči, ki nas še vedno uvršča med tiste (najbrž silno redke) narode, ki se ne zavedajo pomena lastne umetnosti.

Kaj smo lahko pomembnega slišali med deli našega stoletja na koncertih SF? Na prvem mestu naj omenim dela, ki jih še nismo poznali, ter jih imam zato za potrebno osvežitev programa: Bartók — *Dve sliki*, Honegger — *Preludij, fuga, postludij*, Hindemith — *Nobilissima visione*, Prokofjev — *Druga simfonija*, Stravinski — *Štiri norveške impresije*, Berg — *Koncert za violino in orkester* (!), Henkemans — *Koncert za harfo in orkester*. RTV Ljubljana nam je postregla tudi z nekaj zanimivimi novostmi za naše glasbeno življenje: Bartók — *Plesna suita* (!), Šostakovič — *Koncert za violino in orkester*, Kodály — *Simfonične variacije*. Ponovitve nekaterih del (Prokofjev — *Prvi violinski koncert*, Stravinski — *Ognjena ptica in Petruška*, Debussy — *Morje*) pričajo o njihovi priljubljenosti med izvajalci kakor tudi pri publikli.

Koncertna direkcija Slovenije, ki skrbi poleg angažiranja tujih umetnikov za vse naše ustanove, prireja tudi komorne in solistične koncerte. Letos sta izjemoma SF in KDS skupaj organizirali *Beli abonma*, ki je poleg treh simfoničnih koncertov obsegal še šest solističnih in komornih prireditev: vedno v izvedbah domačih umetnikov. Da je bil obisk teh koncertov slabši, nas ni nič začudilo. Ves snobizem in hlastanje za tujimi imeni, ki ga v našem mestu še ne bo zmanjkalo, se zrcali v tem dejstvu. Abonma bi bil lahko lepa perspektiva za oblikovanje zavestne programske politike, ker z domačimi izvajalci pač edino lahko izbiramo programe po svoji volji. Vendar se, žal, to ni zgodilo. Zato je ta abonma nekako zvođenel in pri nekaterih prireditvah ostal na nivoju zadostitve želji po koncertiranju nekaterih domačih koncertantov. Mislim, da bi lahko s smotrnim programiranjem tako umetnikov kakor programa sčasoma ustvarili zelo zanimiv abonma, ki bi nudil užitek in informacijo o ustvarjalni umetnosti in odvrnil naše zanimanje od (velikokrat) brezbarvnih virtuosnih parad. Naj navedem nekatere prireditve tega abonmaja, ki so pomenile izreden umetniški užitek kljub nezvenečim imenom: večer francoske glasbe (klavirski kvartet RTV, duo Mally-Dekleva), komorni večer Marijana Lipovška, večer pihalnih skladb in vsi trije simfonični koncerti. Ta abonma nam je prinesel tudi nekaj domačih skladb, ki so vredne naše pozornosti (Ukmarjevi Partnerji v izvedbi Hilde Horakove, Krekove *Narodne pesmi* z Mitjo Gregoračem in Marijanom Lipovškom, Slavenskega *Muziko*, Ostrčev *Koncert za violino in sedem instrumentov*, Malčeve *Tri stečke* in Ramovševo *Enneafonio* v izvedbi ansambla *Slavko Osterc*.

Modri abonma, ki ga organizira KDS z izključno velikimi in tujimi imeni (z izjemo naših vrhunskih umetnikov Ozima in Tomšičeve), nam seveda po programski plati ni mogel nuditi večjega zadovoljstva: gostujoči umetniki sami predlagajo svoje sporede, ki jih zato ni mogoče hoteno urejati skozi nekaj let. Zato le sem in tja zaide na takšne sporede kaj takšnega, kar bi pritegnilo našo pozornost. Izvrstni pianist Entremont je na koncu programa zasijal z deli Debussyja, Ravela in Chabriera (kdaj bodo naši pianisti gostovali v tujini z več kot polovico domačega programa!!), Pina Carmirelli je igrala dvojje sodobnejših del: Savagnonejevo *Sonata za solo violino* in Ravelovo *Sonata za violino in klavir* (kako redko slišimo to odlično delo — pa vendar Ravel ni nikakršno novo ime; še en dokaz za okostenelost večine koncertantov), Zagrebški solisti so izvajali svoj železni repertoar, ki pa je že dobil sodobnejše konture — od tod v drugem delu sporeda Hindemithova *Zalna glasba*, Webernovih *Pet*

stavkov za godalni kvartet op. 5 in Šostakovičev *Scherzo*. Instrumentalni ansambel palače Pitti iz Firenc je predstavil dokaj zanimiv *Concerto lirico* Italijana Bucchija. Sovjetska pianistka Marina Mdivani je igrala redkeje izvajano Prokofjevo *Sonato št. 8*, Igor Ozim in Marijan Lipovšek sta izvedla Lipovškovo *Sonato*, izvrstni godalni kvartet La Salle *Godalni kvartet* Američana Kirchnerja, madžarski violončelist László Mezö Kodályjevo *Solo sonato*, ob spremljavi Loránda Szücsa pa še Debussyjevo *Sonato*. Če k temu prištejemo še nekaj koncertov izven abonmaja (Andrej Jarc je izvajal Ježevo *Prvo sonatino* ter Debussyja in Ravela, obe izvrstni simfonični gostovanji pa zanimive Schullerjeve *Študije na Paula Kleeja* — Pittsburg symphony orchestra — in Hindemithovo magistralno delo *Simfonijo Mathis der Maler* — Bamberški simfoniki), lahko ugotovimo, da je bil kljub izbiri koncertantov samih letošnji spored mnogo sodobnejši kot prejšnja leta. Nekaj koncertov (Tomšičeva, Bachauerjeva, duo Dermota) pa je vztrajalo pri preizkušeni literaturi prejšnjih stoletij. Sem seveda ne sodi Studio za zgodnjo glasbo iz Münchna, ki se pač specializira samo na staro glasbo.

Collegium musicum je letos s svojimi tremi prireditvami predstavil sodobno slovensko glasbo (z nekaj ponovitvami slovenskih premier z lanskega festivala jugoslovanske glasbene tribune v Opatiji), sodobno avstrijsko glasbo in z gostovanjem komornega ansambla *Hudba dneška* iz Bratislave pod vodstvom Ladislava Kupkoviča tudi sodobno slovaško glasbo.

Naj izrečem še nekaj mnenj o domačih novitetah, ki naj bi kazale trenutno stanje v razvoju naše domače ustvarjalnosti. Med generacijo, ki je zastavila pero še pred drugo svetovno vojno, je vsekakor presenetil Pavel Šivic, ki je z nekaj zadnjimi deli izpričal živ posluš za sodoben utrip, pa vendar brez hlastanja za modnimi novostmi po vsej sili. To visoko kvaliteto je izpričal že v lanskim *Alternacijah*, še bolj pa v skladbi za mezzosopran in orkester *Zaklinjanja*. Če k temu prištejemo še njegov najnovejši opus *Interpunkcije* (ki ga je krstil ansambel *Slavko Osterc* na koncertu v Bratislavi), se mi zdi, da smo dobili izredno zanimivega ustvarjalca, ki bi lahko zavzel vodilno mesto med našimi preizkušenimi skladatelji. Primož Ramovš (ki je letos živel predvsem v izvedbah ansambla *Slavko Osterc — Enneafonia* in *Apel*) si je z izvedbo *Fluktuacij* na III. biennalu v Zagrebu še utrdil sloves vodilnega slovenskega sodobnega skladatelja. Alojz Srebotnjak je predstavil dva orkestralna opusa: oba precej anahronistična za njegovo dosedanje skladateljsko pot. V *Ekstazi smrti*, ki je še vsa zaverovana v naturalistično zvočno pojmovanje, je skrit zaključek njegove študijske dobe. *Kraška suita* pa, kljub skicam starejšega datuma, postavlja nekam na glavo njegov, sicer dokaj dognani umetniški profil. Doslednost v zasledovanju klasično pojmovane dodekafonije ga pač ne bi smela pripeljati do takšnih rezultatov. Dane Škerl je predstavil dokaj površno *Piccolo suite* in zelo zanimivi, čeprav popolnoma tradicionalni *Koncert za klavir in orkester*. Ta skladatelj je lep dokaz, da se z zastarelimi sredstvi kaj težko najde zanimiva misel. Vilko Ukmar je s klavirskimi *Parteniji*, še bolj pa s ciklom *Astralna erotika* za bariton in klavir pokazal, da iskanje izraza ob upoštevanju svoboščin sodobne glasbe lahko pripelje do trajnejših rezultatov. Ostane nam še skupina *Pro musica viva*. Kot član skupine ne bi hotel biti pristranski: zato le nekaj podatkov. Ob sodelovanju orkestra Slovenske filharmonije je skupina priredila zanimiv orkestralni večer. Poleg epohalnih Schönbergovih *Petih skladb za orkester* in Kelemenovih *Transfi-*

guracij za klavir in orkester (tu naj omenim, da je v letošnji sezoni pianist Aci Bertonec izredno plodno razširil svoj repertoar. Poleg tega dela je izvajal še Gershwinov *Koncert* in Šostakovičev *Dvojni koncert s trobento*) so člani skupine predstavili tudi svoje štiri novosti: Stibiljev *Verz*, Božičeve *Improvizacije*, Stuhčeve *Diferenciacije* in Petričeve *Simfonične mutacije*. Razen Stuhca so bile vse skladbe poprej izvedene že z drugimi orkestri na raznih festivalih, kar priča o uveljavljanju naših mladih skladateljev tudi izven meja našega kulturnega kroga.

Morda bo kdo pogrešal besedo o poustvarjalni ravni koncertov in posameznih koncertantov. Dokler se borimo za to, da bi poslušalci predvsem cenili dela in njih avtorje, in dokler prevladuje občudovanje zunanjega blišča posameznih koncertantov (ne glede na to, kakšna prazna virtuoza dela izvajajo), se mi zdi bistveno oceniti glasbeno sezono v našem mestu s stališča programske politike in deleža naše ustvarjalne moči v njej. Poustvarjalna raven tako ali tako drži soliden nivo, ki ga nekatere izjeme — pozitivne ali negativne — pač bistveno ne izpremene. Mnogo bolj razveseljivo bi bilo, ko bi lahko zapisali, da so se izvajalci zavzeto trudili oživljati sodobne umetnine in pričeli celo iskati stilno adekvatne interpretacije teh del.

Ivo Petrić

ZAGREB 1965. Poglejmo za uvod statistiko. Zagrebški glasbeni bienale, tretji po vrsti in doslej največji, je v dvanajstih dneh (12. — 23. maja) ponudil obiskovalcem 36 prireditev in na njih 145 del, med katerimi je bilo 23 takih, ki so doživela krstno izvedbo. Spoznali smo ali obnovili znanstva z nič manj kot sto enim skladateljem iz 20 dežel, od Japonske do Mehike, ter poslušali 1544 izvajalcev, združenih v 4 simfoničnih orkestrih, 4 zborih, 17 komornih, 4 opernih oziroma baletnih in 1 komorno-plesnem ansamblu, ki jih je vodilo 22 dirigentov; med njimi ali pa samostojno je nastopilo 45 koncertnih, 48 opernih in 62 baletnih solistov. Ves ta panoptikum je mimo dovolj številnih gostov spremljalo tudi 47 tujih ter 53 domačih novinarjev in glasbenih kritikov — na kratko 100 ljudi, ki so po dobršnem delu sveta poročali zainteresiranemu občinstvu svoje vtise, pomisleke in dognanja ob zagrebških dogodkih, saj je končno tem dogodkom sledilo 21770 poslušalcev in gledalcev.

Razume se, da ni manjkalo pohval, navdušenih izjav in priznanj, ki jih je festivalsko vodstvo prek tiska in zlasti svojega biltena ponujalo ljudem. Statistika, predvsem pa razmišljanja ob zaključku festivala pa so nas opozorila tudi na nekaj drugačnih podatkov. — Prvi bienale pred štirimi leti je trajal 7 dni in predstavil 20 del 17 Jugoslovanov, drugi se je razširil na devet dni, med katerimi je doživelo izvedbe 29 del 24 domačih skladateljev. Letošnji je potreboval 12 dni za 19 opusov 13 državljanov SFRJ. To je seveda le ena plat medalje, nekoliko ozka je in stanovsko omejena: mednarodni festival sodobne muzike ne more in ne sme rasti samo na domačem vrtičku. Čeprav so nam njegove gredice najljubše (ali bi nam vsaj morale biti), na njih vendar ne pridelamo vsega, kar je potrebno za normalno življenje. Pobrskajmo zato še nekoliko po spominih. Prvi bienale je bil nedvomno odkritje, veselo odkritje, da smo se končno premaknili s stranskega tira provincialne postaje ter se